

# Představa krásného úsměvu napříč historií a kulturami

Petr Moj, Stomatologická laboratoř LPdental (ЛПДентал)

Zdravé bílé zuby jsou zde všeobecně vnímány jako symbol zdraví a krásy spojený s mládím. Zkažené, poškozené či silně zabarvené zuby působí zvláště odpudivým dojmem. Mnohé národy či etnika si však krásný atraktivní úsměv ve své historii představovali či dodnes představují poněkud jinak – můžeme dokonce vidět i na naprosté protiklady naší zažité představy o krásném zdravém úsměvu.

## Ohaguro – začerňování zubů

Ohaguro je začerňování zubů speciální směsí, která je vyrobena z látek obsahujících železo s příměsí různých výtažků z bylin. Tato směs se nanáší na zuby, na kterých se tak vytvoří černá ochranná vrstva, která brání vzniku zubního kazu. Tato procedura je praktikována u mnoha etnik v Asii. Typická je především pro Japonsko (známá je také z Vietnamu), kde ohaguro existovalo v různých formách stovky let. Černá glazura na zubech byla vnímána jako krásná. Zprvu bylo ohaguro výsadou císařské rodiny a vysoké šlechty. Postupem času se rozšířilo a začernění zubů bylo možné vidět obecně mezi dospělými. Ženy se začerněnými zuby byly společensky vnímány jako více atraktivní a krásné. S příchodem období Sengoku byly například

nepříjemným pocitům při jejím používání, se u mladých žen ohaguro provádělo až u svobodných dívek starších 18 let, vdaných žen, prostitutek a gejš. 5. února 1870 vláda pak ohaguro jako zastaralý zvyk zakázala praktikovat – v podstatě nedlouho poté, co si komodor M. Perry vynutil otevření japonských přístavů pro americké obchodníky v roce 1854 na konferenci v Kanagawě. Následný kontakt se západem zásadně změnil japonskou společnost.

## „Ozdobná“ deformace spodního rtu

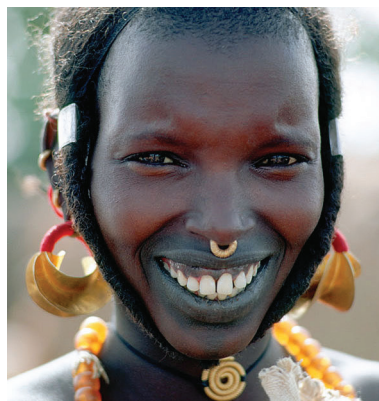
Ženy z kmenů Mursi a Surma v Africe jsou rozpoznatelné na první pohled – nosí velké labrety (hliněné nebo dřevěné talířky), vložené ve spodním rtu. Když dívka dospěje



Ukázka praktikování ohaguro – začerňování zubů u žen z etnických skupin v Asii

účelově začerňovány zuby dcerám vojenských velitelů již ve věku 8 až 10 let jako označení jejich dospívání, což bylo přípravou na předem politicky účelově domluvené sňatky. Na konci období Edo se situace pozměnila. Vzhledem k zápachu a pracné aplikaci začerňovací směsi a celkově

a dostane manžela (mezi 10 a 15 rokem) jsou jí následně vyraženy dva až čtyři přední zuby. Poté matka dívce rozřízne kůži pod spodním rtem a do rány vloží dřevěnou zátku. Po zahojení rány si pak dívka do vzniklého otvoru ve spodním rtu postupně vkládá větší a větší talířek. Čím



Žena z kmene Mursi s dřevěnou labretou ve spodním rtu

Žena z etnika Fulani se začerněnými rty a dásněmi tetovanými Tchoodi

Muž z kmene Wodaabe s výrazným líčením

větší talířek žena má, tím je pro svého muže atraktivnější. Když její muž zemře, musí si žena ret uříznout a stane se tak neatraktivní. Jednou z teorií proč ženy nosí tyto talířky je, že byly dříve unášeny Araby a labrety ve rtech měly dívky zošklivit. Dnes jsou labrety pouze ozdobou a charakteristickým znakem.

### Tetování rtů a dásní

Některé ženy v Senegalu, především z etnika Fulani, praktikují v podstatě pravý opak ohaguro (začernování zubů) – tetování Tchoodi. Bílé zuby jsou zde vnímány jako velice překrásné a atraktivní. Fulanské dívky mají v porovnání s ženami z okolních kmenů světlejší pleť. Necháávají si tedy vtetovat černý pigment do dásní a rtů, aby zvýraznily své bílé zuby a staly se tak více atraktivní.

### Nábožensko-společenské špičatění zubů

„Zašpičatování“ zubů u lidí je prastará, tisíce let stará praxe, kdy se zuby ručně pomocí jednoduchých nástrojů tvarují do podoby, které jsou typické pro žraloky nebo jiné predátory.

Mnoho kultur po celém světě praktikovalo či dodnes praktikuje tuto prastarou metodu zaostření zubů. Způsoby těchto tradičních úprav zubů se mírně liší, ale všechny mají něco společného: Základy v náboženství. Svým způsobem všude, kde byly a jsou tyto úpravy praktikovány, lidé uctívali či uctívají podobná božstva, pro které jsou charakteristické ony špičaté zuby. Zatímco v Evropě, kde jsou podobné bytosti spojovány spíše s temnými silami, upíry a vlkodlaky, k podobným úpravám zubů nedocházelo. Ve zbytku světa byl však tento rituál velice rozšířený. Ve střední a jižní Americe civilizace Mayů, Olméků, Inků a mnohé jiné, uctívaly podobná božstva s „upířími zuby“.



Afarské dívky s charakteristicky zašpičatělými zuby, Danakilská oblast – Etiopie

V Asii jsou dodnes uctívána podobná božstva se špičatými zuby a také u súdánských kmenů, v Indii a v oblasti zahrnující Vietnam, Kambodžu, Laos, Čínu až po Japonsko, nevyjímaje celou Indonésii s Bali. Ve velké části střední Afriky jsou u mnoha kmenů rituály zašpičatění zubů praktikovány dodnes – například kmeny Pygmejů a Afarů z oblasti Danakil v Etiopii. V historii Mayů byly tyto úpravy symbolem odlišení vyšší třídy od zbytku populace. U jiných kmenů to byl jeden z rituálních úkonů při přechodu z puberty do dospělosti pro dospívající členy spole-



Žena z etnika Mucubal, oblast jižní Angoly – Afrika



Pygmejský chlapec z oblasti Konga – Afrika



Žena z etnika Mentawai, Sumatra – Indonésie



Mayská civilizace – drahé kameny zasazené v zubech



Zuby potažené zlatými plátky, arch. Nálezy – Filipíny



Uzbecká žena se zlatými zuby

čeství. Většinou byli jedinci s podobně upravenými zuby vnímáni také jako více atraktivní.

V současnosti již zaostřování zubů není praktikováno v takové míře – s vlivem moderní civilizace postupně mizí. Paradoxně: co se neděje záměrně, objevuje se nechtěně. S podobně tvarovanými zuby, se občas setkáváme v ordinacích zubních lékařů v souvislosti s Hipohidrotickou Ectodermální Displasií.

### Zubní ozdoby – šperky

Tzv. zubní šperky k nám dorazily s módními trendy ze západu – jedná se třpytivé kamínky či jiné drobné ozdůbky, které si převážně dívky nechávají nalepit na zuby. Moderní společnosti jsou tyto ozdoby přijímány tolerantně a v decentní formě jsou považovány za slušivé. Nejedná se však o nic nového pod sluncem. Podobné zkrášlení úsměvu praktikovali před třemi tisíci lety Mayové. Drahé kameny a zlato dokázali do zubů vsadit s takovou precizností, že v mnohých případech drží tyto ozdoby v nalezených zu-

bech dodnes. Podobné úpravy byly prováděny i v jiných částech světa, například na Filipínách nebo u kmenů v Barmě. Na rozdíl od výše zmíněných důvodů úprav zubů, tyto měly prozaičtější důvod. Zlato a drahé kameny v zubech byly odrazem majetku a určitého společenského postavení. Zprvu bylo takové zdobení zubů výsadou aristokracie, ale časem zlidovělo a bylo viděno i mezi prostšími lidmi.

V bývalých republikách sovětského svazu, zejména v Uzbekistánu, Tádžikistánu a Turkmenistánu si ještě dnes zejména ženy, ale i muži, nechávají záměrně zhotovovat zlaté zuby ve viditelném úseku chrupu.

Zdobení a tvarové úpravy zubů typické pro různé národy a etnika, ať už v historii či současnosti, nám připomíná, jak odlišné může být vnímání krásy a také, jak se toto vnímání může poměrně snadno přizpůsobit společenským zvyklostem či náboženským představám.

